

№ 17. 1925. 26.

4.—

28. XII. 1925.

ČIT-6

COMEDIA

Наша стara, неупореднива и неисплатнива, и непостижна Перса Пајловићка као тетка Лоти, у лакрдији „Код белог коња“, у београдском Народном Позоришту.

Naša stara, neuporediva i neisplatiiva Persa Pavlovićka kao tetka Loti, u lakrdiji „Kod beleg konja“, u beogradskom Narodnom Pozorištu.

— Фото: Вл. Бенић, Београд. —

Comoedia

излази сваког понедељника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ — Београд, Косовска 11.

Администрација

Људи или систем, и где је пут?

Опште је место да не треба говорити о стварима у току. То се зове „прејудицирати“. Али ја не видим користи ни од поступања „после киш јапунце“, као ни од оне комотне „љеђа у крај“. И зато, на основу вести које су продрле кроз штампу, и иначе, запитаћу просто и лојално: у чему је тежиште у овоме тренутку? Да ли у систему, или у људима?

Г. Министар Просвете био би и сувине неполитичар кад би похвалио систем. И заиста, он се још првих дана пожурио да, кроз загребачко Казалиште, удари на систем и најенергичније затражи демократизацију театра. Театар за сељака! „Сељачки“ театар контра данашњем „господском“ театру!

Сасвим тако, али не у истој згради, и не у „господској“ средини! Сељачки театар на село, као што је и сеоска школа на селу! Дилетанти из села које ће спремати учитељ, с комадима које им да Министарство Просвете, јер још их немамо, и нарочите путујуће трупе, а не уметници који су искварили своје прве утанчаним психологизирањем! Уз обилату помоћ Министарства Просвете, макар и на рачун садашњих „господских“ театара, ако није друге. Него, о томе је већ било речи на овоме месту.

Министарство Просвете тражи од великоварошких театара да дају сељачке представе! Кome? И гле, загребачки театар је први прихватио ту фарсу, приредивши сељачку представу за три и по села око Загреба. Па ишак је г. Бенешин, управник тога театра, и поред свега тога, био први на кога се излила немилост новог Министра Просвете! Зашто? Да ли зато што је од сваког свог министра умео да „исфехта“ потребне кредите, који ће загребачко Казалиште одржати на једнсј ретко завидној висини, или зато што је први загризао у оскорушу нових идеја, покушавајући да премости јаз и створи неки какав-такав компромис међу дијаметрално противним тенденцијама? Или је по среди, на другим странама можда више него овде, нешто сасвим треће, оно: дигни се ти да седнем ја! Против овога одлучно устајемо чак и у случају Бенешин, на којега Comoedia, као установа, може бити помало и љута.

Зашто је г. др. Шеноа, начелник Уметничког Одјељења, у тако критичном тренутку отишao на божићње одсуство и хоћемо ли га видети и после 6 јануара? Или ће и он и цело

Уметничко Одјељење 7 јануара осваниuti као пензионари?

И још, може бити, и др. Мирко Королија, диван песник и гнездав драмски писац, који је са докторатом и 2300 дин. месечне плате на промаји сплитске позорнице и здравље изгубио? И још понеки из Осека и Љубљоне? Плус боранија око њих. Остало ће, ваљада, бити поштеђено, јер су Србијанци, па да се не дира у сфере?

Право је министрово да врши личне промене, али је и наше право — и дужност — не залажући се лично ни за ког појединца — да запитамо: је ли зло у тим људима и да ли ће нови људи донети добро, или је зло у систему? И зар није боље и целиходније не менјати старе и искусне људе, или тек онда ударити на њих, кад се не приклоне пред новим системом, пред новом ером, коју до сада нико од њих није тражио ни у сну. Јер начело „јуриша на звање“ можда је препоручљиво за полицију, али за позориште зацело је једно скроз нездраво начело. Отићи ће једни и доћи ће други, а све ће остати по старом уз један потрес више који ће укочити рад за неко време.

Понављамо још једанпут оно што смо рекли у једном од пропшлих бројева: данашњи Министар Просвете има то преимућство пред својим претходницима што не мора бити један ресорни штатиста, јер му ауторитет који је сам извојшио даје могућности да изврши велике ствари у позоришту у погледу демократизације театра. И, као што смо у једном од пропшлих чланака зажелели, да се те идеје не извитеопере па нивелисање и „посељачавање“ укуса, тако сада желимо да се не сведу на неколико личних промена, увреда, вређања осетљивости и отварања нових рана на једноме телу које већ толико креари, да га треба дизати из мртвих, а не дотуцавати последњим ударцима маља! Широке концепције не би требало гужвати у лопте министарског концептпанира, који се баша у кош.

Н. Ј.

Праг, крчилац путева

Извођење Фибихове »Хиподамије« у Прагу је музички догађај првокласног значаја

Уз наше слике на 24 страни

Чеси имају три музичка великане, који су свој народ прославили широм света: Сметану, Дворжака и Фибиха, о коме ће у овоме чланку специјално бити речи зато што се њиме, поводом извођења његове трилогије Хиподамије у Прагу, ових дана бави целокупна стручна штампа света.

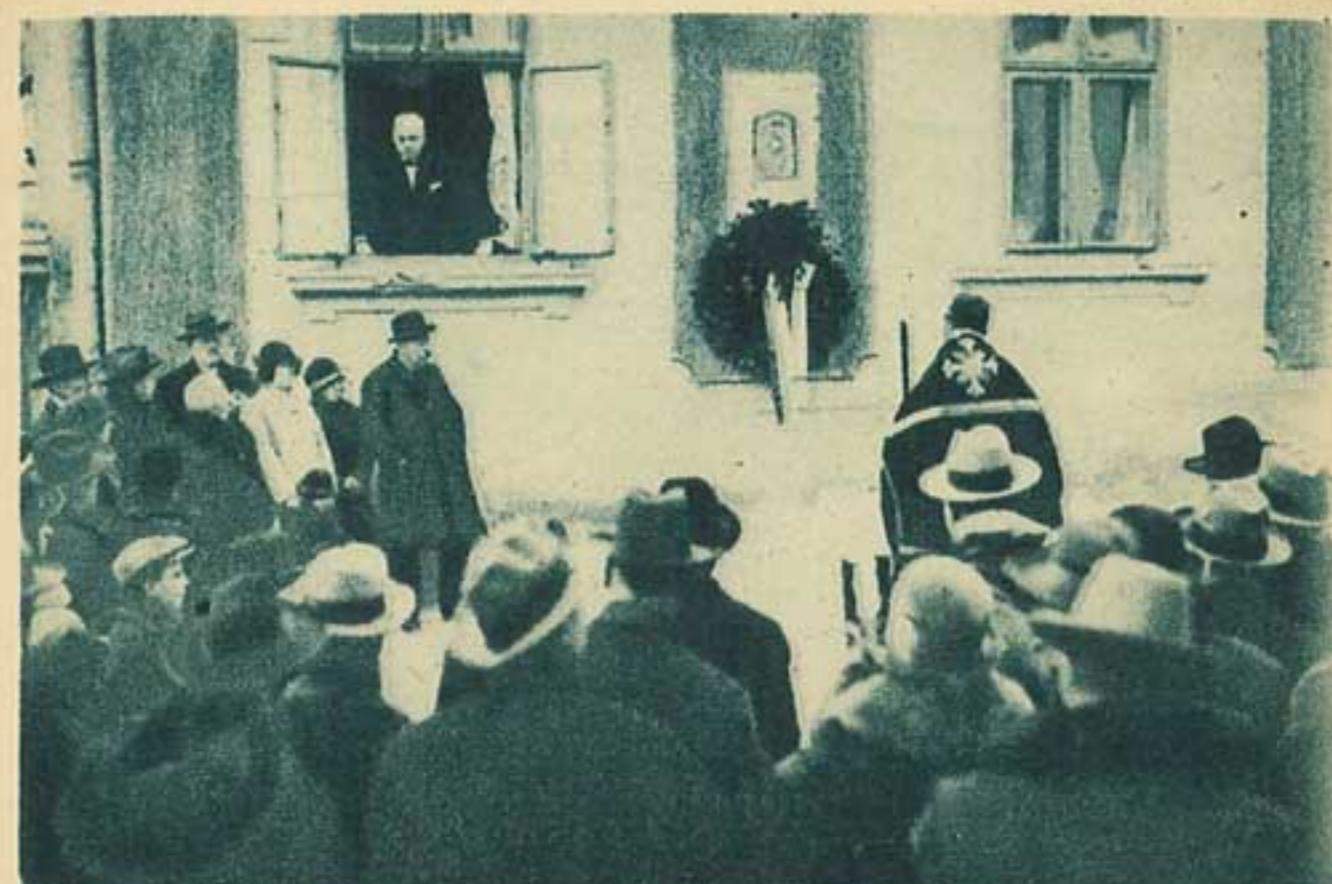
Фибих — творац „говорене“ музичке драме

Откако је компонована, по тексту великог ческог песника Врхлиџког, — а компонована је између 1853—1890 године —

Лепосава Дугалић као Отилија у „Код белог коња“, у београдском Мањежу.
— Фото: Вл. Бенчић, Београд —

Leposava Dugalić kao Otilija u „Kod be-
log konja“, u beogradskom Maњezu.

Откривање спомен-пloče Ђури Јакшићу, Открivanje spomen-ploče Duri Jakšiću, на на кући у београдској Скадарлији, у ко- кућi u beogradskoj Skadarliji, u kojoj је јој је песника задесила смрт: с прозора pesnika zadesila smrt: s prozora govoril говори Милорад Гавrilовић.
Milorad Gavrilović.

После главне пробе „Сутона“, кнез Иво Војновићевом „Прологу ненаписане дра-
ме“, недавно читаном у „Мањежу“ од К Ризнићем. У средини Надежда Ризнић, која ће креирати главну женску улогу у — Снимно: Д. В. Гођевац, Београд —

— Фото: Вл. Бенчић, Београд —

Војновићевом „Прологу ненаписане дра-

ме“, недавно читаном у „Мањежу“ од

самог аутора.

— Снимно: Д. В. Гођевац, Београд —

трилогија **Хиподамије** изведена је свега два пута. Толико је тешко извођење овога дела и толико далеко од укуса пропечне публике, нарочито у генерацији када је настало, да се Фибих сматра **аристократом** своје уметности, али у другом смислу него Бедржих Сметана, композитор комичне опере „Продане Невесте“. Сметана се сматра „аристократом“ међу ческим композиторима зато што је један „сеоски“ догађај обрадио па отмен и префињен начин; Фибих зато што удара правоцем неразумљивим за свој нараштај, за плебс у музичи. Ових дана се Фибихова **Хиподамија** давала и по трећи пут у прашком Народном Дивадлу, и као да је тек овога пута после 35 година од постанка забележена у анализе музичке и позоришне уметности као датум, онај први, када је, у свој потпуности својој, схваћено дело једнога уметника, једно од оних дела која могу значити прекретници, иако то, ма којим слушајем, пису. Јер Фибих је својом трилогијом написао једну **ГОВОРЕНУ** музичку драму, искористивши искуства **Рихарда Вагнера**, који је ударио темеље **ПЕВАНОЈ** музичкој драми.

Од Жан-Жака Русоа до Фибиха.

Поглавито зато што се овим прашким музичким догађајем Савила и париска **Комедија**, враћамо се чак до оног чудног женевског филозофа, Жан-Жака Русоа, који је нашем свету познат једино као аутор „Друштвеног уговора“, „Емила“ и „Исповести“, али слабо и као музичар. Још је Жан-Жака мучило питање како да се на позорници постигне потпуно јединство између музике и поезије. Јер опера готово увек врши насиље над драмом, угушујући песникове речи, па чак и сам речитатив тешко отклања ту незгоду. Курно зума ради забележићемо Русовљеве речи — XVIII. век, пре велике Француске Револуције! — из његова **Писма о француској музici**: „Очиједно је да је најбољи речитатив, ма у ком језику било (само ако он испуњава потребне услове), онај речитатив, који се највише приближује говору; кад би се нашао такав речитатив који би се обично говору приближио толико, разуме се очувавши хармонију, да би се ухо и дух могли да преваре, смело би се могло рећи да је он постигао савршенство, у колико је то уопште могућно за речитатив.“

Први који је имао храбrosti да напише **говорену** музичку драму — коју Немци зову **мелодрамом** — био је Чех Ђорђе Бенда (1721—1793). Његове говорене музичке драме су: „Ариадна на Наксосу“, „Медеја“, „Алмансор“ и „Надина“. Оне су биле преведене и на талијански и на француски језик, па чак и приказане у Паризу, где је аутор био 1781, да присуствује приказивању своје опере „Ромео и Јулија“.

Него овај Чех, крчилац путева, остао је без последника. У XIX. веку, Немац **Рихард Вагнер** покушао је, другим пу-

тевима, да реши проблем „Gesamtkunstwerk-a т. ј. дела „укупне“, интегралне уметности, али ипак није успео да потпуно пазири текст са партитуром.

Зденек Фибих и „Хиподамија“

На читав век после Бенде, други један Чех, **Зденек Фибих** (1850—1900) прихвати мисао свог заборављеног земљака. Искоришћујући искуства Вагнерова, Фибих модернизује стару музичку „мелодраму“, створивши од драмских поема великог ческог песника **Јарослава Врхлицког** своју **Хиподамију**. Ова велика античка трилогија састоји се из трију трагедија, са по четири чина: **Пелопсова веридба, Помирење Танталово и Смрт Хиподамије**.

Да се ових дана није прослављала у Прагу успомена на 25-то годишњицу Фибихове смрти, можда директор прашке опере Острчил не би имао прилике да сада даде репризу овог капиталног дела, која је за многе било откровење. У осталом, прославом музичара одато је, у исти мањ, и признање трагичној фигури великог песника **Јарослава Врхлицког** (1853—1912 год.).

Врхлецки је оставио неких шездесетак свезака својих стихова, исто толико преведених поема, затим тридесетак позоришних комада, без обзира на његова прозна дела и на критике. Драмски део је, код Врхлицког, до сада сматран као другостепени. „Међутим — пише извештач париске **Комедије** — напавши се ових дана на репризи **Хиподамије**, морао сам се поклонити пред величином овог цикла трагедија, јер је то једна од најлепших и најдирљивијих евокација античког духа у модерном позоришту и, у исти мањ, захваљујући партитури Фибиховој, значајан датум у историји музике уопште.“

Не упуштајући се, овога пута, у разглађавање поједињих делова трилогије, приметићемо само толико да је песник, па јединствен начин, умео да сваки од њих начини засебном трагедијом, потребним објашњењем онога што је било пре, али тако да не успорава и не закрчава радњу.

Трећа интерпретација у Н. Дивадлу

Приказивање овог дела захтева један тежак и, у исти мањ, несбичан напор, нарочито новином посла, али су глумци, надарени музичким смислом, показали се достојни генијалних аутора. **Говорена музичка драма**, која није ни драма ни опера, већ има елемената и од једног и од другог, остављајући песникову стиху сву његову јачину, појачану и повучену још и мајиским дејством партитуре, пуне благости, лирике и страсти, — таква музичка драма доказала је тачност својих принципа на један убедљив начин. Слагање између речи и музике је савршено; оркестар, далеко од тога

Прослава Краљевог рођендана у Скопљу: Пред Народним Позориштем сељаци из околних села очекују отварање врата, да приступе свечаној дневној представи, коју је управа позоришта бесплатно дала искућнице за сељаке.

— Снимак: Урош Вучерин, Скопље —

Прослава Краљевог рођендана у Скопљу: Пред Народним Позориштем сељаци из околних села очекују отварање врата, да приступе свечаној дневној представи, коју је управа позоришта бесплатно дала искућнице за сељаке.

Прослава рођендана кн. В. Краља у скопљанској Народном Позоришту: Сељачка публика гледа комаде: "Хеј Словенија" од Р. Ј. Ј. Јовановића и "Бидо" од Јанка Јеселиновића.

— Фото: Урош Вучерин, Скопље —

да покрива гласове глумаца, ствара напротив атмосферу, у којој реч песникара расте, диже се, и чисти.

Утисак је био од најјачих. Јер био је то уметнички до-
гађај првога реда, тако да стручна штампа на страни говори
с рађању нове једне уметности. И позива да се Фибихово де-
ло прикаже и на другим, највећим сценама света.

Поводом тога ми ћемо се, у идућем броју, осврнути не-
што више како на саму Хиподамију, тако и на Фибиха, и на
Фибихово место у историји ческе музике.

H. J.

Први разговори

Душана С. Николајевића „Многаја ље- та“: I. Садржина

Г. Душан С. Николајевић, наш познати књижевник и та-
лентовани есејиста, који је у последње време показао необично
живу књижевну делатност, штампао је ту скоро једну драму из
боградског живота, у три чина и с једном променом. Наслов
јој је: **Многаја Љета**. Овим својим радом је г. Николајевић,
који је толико писао о позоришту, о писцима и о критича-
рима, и сам, ето, ушао у ред драмских писаца. У јануару ће
га играти у Народном Позоришту у Београду, а после тога
ће се београдска критика и с њиме мало понграти. Опрезно,
на сваки начин, јер Душан Николајевић, темпераментни и
жучни публициста, зна се, уме да се брани, а уме и да на-
пада. Уме и да плати, уме и да одмазди. И зато ће оно заин-
ста бити једна занимљива игра, где, по свој прилици, нећемо
имати мачку и миш — т. ј. осиону критику и шћућуренога
писца — већ две мачке које се играју клупчетом, а то је по-
зоришни комад. Ја му желим многаја љета на репертоару на-
ших позоришта. Од срца.

Данас нас интересује само садржај комада, у најкруп-
нијим потезима, с напоменом коју зајмимо из писчевог пред-
говора, да у драми није оправдана ниједна одређена личност,
неко се хтела дати слика нашег престоничког друштва. Горе
по то наказно друштво, ако се нађу личности које би себе
„познале“ у драми: значи да је писац погодио, иако није
имао пред очима индивидуе, него типове, нити породице већ
сталеже и професије који нам лажу и новцем, из егоизма и
неваљалства, убијају ранг у свету и пред нама самима и па-
шом савести.

*

Спрема се седница Управног Одбора једне банке, на којој
треба да дође до буре између ужег директоријума и осталих
управе зато што остали сматрају да су председник Јевта Ђор-
ђевић и factotum Филип Марјановић, адвокат и члан ужег

конзорцијума са још једним или двојицом ближих скинули
кајмак с добити, која је требала да буде и фантастична и ба-
сионсловна, па је остала само фантастична. Тиче се продаје 5—6
вагона неке масти, где се зарадило „само 11 милиона“, па је и
ту делом одрана држава, којој је утрапљена она ужежена пар-
тија, која се није могла извести. Него духови се ипак смирују,
на тој дивно конструисаној седници, где вешти благајник Мита
и, нарочито адвокат Марјановић, уз припомоћ калаштуре
председника, који уме да се заплаче, кадгод затреба, успевају
да — после најодвратнијих међусобних увреда и клевета, по-
цејају нападаче, корумпирајући најсмeliјe извесним користи-
ма. После свега, где једно другом каже и ко је кога опљачкао,
и ко је коме украо тестамент, и ко с којом живи, и све тако,
сви су опет лепо, и један члан може да примети другом: „Ми
смо фини, благородан народ. Ми се и свађамо, кажемо један
другом и оно што мислимо и не мислимо. Странац би се заклео
да нема више измирења, кад оно као да није ништа било!
Добри смо, факт да смо добри!“

Исповремено отпочиње трагедија младог бандиног чи-
новника Милана, који је са стола благајниковог узео 30.000
динара, и дечко, лакомислено спискао новац, али у души
није „покварен“, и лекција је била сурова. Он би одрадио,
вратио, али Управа неће ни да чује, и тражи се робија или
његова глава. Свеједно што је он син бив. члана управе и
јединца, ће којим мати дрхти. Опроштаја нема.

... Председник Јевта живи с женом factotuma Филипа,
а Филип само граби и ништа не види. У то време гледа да
смотра тестаменат преминулог члана управе, ког је наговорио
да све завешта држави, па својеручни тестаменат држи у
руци и учење обмануте наследнике: или да му даду тре-
ћину наследства — то јест осам милиона па да поцепају те-
стаменат, или ће све носи држава. Разуме се да они, нај-
зад, пристају, а он још, да цинизам буде већи, једном од
двојице наследника, вештим маневрисањем утрапљује ћер-
ку за жену. Љубзник његове жене Јуле, кум Јевта пред-
седник, даје кумчку Јелици колије...

А младом Милену не праштају. Адвокат Филип му са-
ветује: Уби се! То је једини излаз! Уби се, или робија!

Свадба, бес, пијаће, расipaње. Јелица се удаје за пре-
вареног наследника. Цо Одбор бандин, и неки политичар, и
неки Хрвати, и кога тицу све нема. Не свадба, већ одвратне
сргије, где се г-ђа Јула, мати младина, отворено проводи с
кумом Јевтом. Трулеж. И када је све то дошло до пароксиз-
ма, и кад је Филип и поседни пут одбио несрћну мајку
Миланову, доносе, опрезно, шапатом вест, да се „онај“ у-
био. Баш се свирао неки тул. Бандин момак Јова све је,
веле, говорио: „Све се свети! Осветиће се и та суровост ад-

1. Прогнани песник Тин Јевић, као млад кицаш и донди на 1913. г., кад још није ни мислио да ће икада понети похабно одело и запуштену браду: снимак Марјана Матељана, фотографа из Сумартина Супортнико на брачу. — 2. Јосиф Райхеник-Раха, композитор опере „Вереница Његовог Величанства“.

— Фото: М. Матељан — Круisedolac, N. Sad —

1. Prognani pesnik Tin Jević, kao mlad kiceš i dondi u 1913. godini, kada još nije ni mislio da će ikada poneti pohabano odelo i zapuštenu bradu: snimak Marjana Matelja, fotografa iz Sumaritina Suportnika na braču. — 2. Josif Reichenik-Raha, kompozitor operete „Verenica Njegovog Veličanstva“.

Са макабејске вечери у београдском Мањежу, 12. децембра 1925 године: деčаци. Sa makabejske večeri u beogradskom Maњezu, 12. decembra 1925 godine: dečaci.

Макабејско веће у београдском Мањезу, 12-XII-1925: девојчице. Makabejsko veće u beogradskom Manježu, 12-XII-1925: devojčice.

— Фото: Владичин, Београд —

воката Филипа, на његовом детету, зато што лакомисленом дечку није оправдио.

И да видите, ћир Филип, адвокат и правник, узрујао се „Све се свети”. Све се свети. Филип је узбуђен, а тамо свирају туш. Здравица младенцима.

Него ћир Јевта умирује. Вели: „Немој, Филип да се узрујаваш! Ево, весеље је. Чујеш „Многаја Љета”! Буди срећан, удајеш ћерку!”

И он је био срећан. Оног Јову, служитеља што је рекао да се све свети, за сваки случај су најурили из банке. Али о Јови служитељу другом приликом. Не могу па ино, макар ја био онај, који ће почети ону игру између мачке и пиши.

K. Псеудоним.

58 godina rada

Marija Ružička-Strozzi slavi redak jubilej

2 januara 1926 napuniće velika zagrebačka trigetkinja 58 godina rada na hrvatskoj sceni. Beograd se raduje što veliku stvarateljku može pozdraviti са жељом да је usјоро видимо и о шездесетогодишњici rada, na daskama. isto ovako svežu i ornu za rad, i večito novu, pa zato i večito mlđu.

Сезона у „шупи“

Народно Позориште у Скопљу

Прођете ли обалом бујнога Вардара, видеће једну белу, доста неизграпну, али велику зграду са белим огињама и бојицама на крову: то је будући храм богињи Тројици у Скопљу. Позоришна зграда коју Душанов град очекује неколико година.

Видите осветљене прозоре нове зграде^а мислите да је то позориште или већ отпочело рад или ће а зацело још колико сутра почети; међутим, то је варка, бмана, илузија: и бола боја, и богиња на крову и светлост ^и прозора. Тамо су г. г. инжињери, техничари и радници навршили угодне станове, напунили их намештајем, шпоре^{ма...} мишевима и... стеницама, а у ствари нема чак ни пла^а унутрашњости гледалишта, ни плана позорнице. Оваква^{адња} тражи да се мало потресе по јавности и валије з^и оштром осудом, па ћемо се скорих дана тим и ближе^и забавити. А за сада се иратимо „шупи“ (тако се зове, и та) изгледа стара зграда Народног Позоришта у Скопљу.

Сада је Шупа видела читав ^и ванредно добро и марљиво спремљених комада. Пре сга, треба истаки последњу премијеру од Пјера Луиса „Жен и њену лутку”, коју је од-

лично режирала г-ђа Лескова и, у исти мах, дала једну од свјих најбољих креација у улози Кончите. Затим, на премијери оперете „Мадам Помпадур”, коју је врло добро режирао „наш баћушка” г. Верешчагин, просто смо били занесени сјајем костима и раскошношћу декора, па смо за тренутак заборавили да се налазимо у „шупи“. Вратила ме је у стварност досадна киша, коју сам осећао на челу.

Двале нас да ми, овде у Скопљу, имамо читав „мали Художествени Театар”, који истовремено игра добро и мелодраму („Таволов ученик” у лепом Винаверовом преводу), и комедију, и драму „штимунга“, и оперету.

У првој половини сезоне истакли су се својим креацијама: **г-ђа Лескова** („Јутро, дан и ноћ“, „Школа за кокоте“ и „Жена и њена лутка“), **г-ђа Срдановић** као трагеткиња (сада спремалогу „Електре“ у режији г. Верешчагина), **г-ђа Раденковића** (у „Малој Бириги“, „Сплетки и љубави“, „Таволовом ученику“ и као играчица у „Мадам Помпадур“), **г-ђа Чимић** (у „Сплетки и љубави“, „Таволовом ученику“, „Жени и њенји лутки“ и „Гејши“), **г-ђа Деса Марковић** (својом игром и креацијама у „Мадам Помпадур“, „Биди“ и у „Жени и њена лутка“), **г-ђа Луиза Станојевић** („Школа за кокоте“ и „Жена и њена лутка“, и штета што се ова уметница врло ретко појављује на сцени), а такође је имала успеха и **г-ђа Ружа Радосљевић**. Од господе: **Пера Јовановић** („Спл. и љубав“, „Ђуђи Бранковић“), чика Диља Димитријевић (савршена креација у „М. Помпадур“, „Шк. за кокоте“ и у „Путу око света“ који је у Верешчагиновој режији одигран већ 26 пута), **Филиповић** (који у свакој улози и у сваком комаду даје изврсне ствари, изузев комаде у којима не научи улогу), **Раденковић** („Таволов ученик“, „Хаци-Лоја“, „Хајдук Вељко“), **Орловић** („Под Маглом“, „Ђуђи Бранковић“, „Шк. за кокоте“, затим епим органом у „Помпадури“ и ванредном креацијом наслове улоге у „Тав. ученику“), **Бранко Јовановић** (прославио се јој сезони улогом Фердинанда у „Сплетки и љубави“, као јене у „Помпадури“ и у „Жени и њена лутка“), **Мајнарић** (стало омиљен захваљујући добро обраћеним улогама у „Јутро, дан и ноћ“, „Мадам Помпадур“ и у главној партији „Жен и њена лутка“), **Чимић** („Сплетка и љубав“, „М. Бираги“, „Гејша“ и „Ж. и њена л.“), **Срдановић** (више режира него што ја, а у својим режијама „М. Бираги“, „Ђурђа Бранковића“ и „Хаци-Лоје“ дао је доказа о својим способностима), **Аљмажајвић** (показао се као изврстан епизодиста). Од млађих су сестакли **Реља Ђурић** и **Миљуш**.

С. Д. Г.

KRALJ LIR

КРАЉ ЛИР

Nikola Jovanović

који је био, у прошој сезони, веома омилjen u Splitu, u svojim splitskim kreacijama.

ДЕСНО: У Нушићевом
„Народном посланику“

DESNO: U Nušićevom
Narodnom poslaniku.

ШАЈЛОК
SAJLOK

НИКОЛА ЈОВАНОВИЋ

који је био, у прошој сезони, веома омилjen u Splitu, u svojim splitskim kreacijama

+
Foto „Olimpija“ (P. Ru-
ljanec) Split.

У „Бурида-
новом ма-
гарцу“.

Никола Јовановић је ве-
штак маске, као што се
види са наших слика (три
десне слике су све из „Бу-
ридановог магарца“).

*
Nikola Jovanović je veštak
maske, kao što se viđaju
na naših slika (tri desne slike
su sve iz „Buridanovog ma-
garca“).

У Загребу

„Пан Твардовски”, балет Рожицкога, у за-
гребачком казалишту

Подмлађена Фаустова легенда, која је одплесана у Загребу пре неки дан. Била је то, захваљујући управнику Бенешинију, пољскоме ћаку и пријатељу Пољака, једна манифестација југословенско-пољског пријатељства. Био је присутан сам композитор Рожицки, пољски посланик г. Окенски, управник београдског позоришта г. Предић и т. д.

Овај лепо изведен балет, којег је мајсторски режирала Маргарита Фроман и добар му декор дао В. Уљанишев, у ствари је једна популарна ствар са симпатичном музиком и лепим темпима пољских игара, који прате акцију балета. Сам балет пак много нагиње мимодрами.

Овај балет је једна репрезентативна пољска ствар с којом Пољаци излазе пред Европу, дајући је величанствено и номпозитно, и тако да се утисак добије поглавито од кретања маса и велелећности. У Варшави је даван на 200 пута; много је игран у Копенхагену, а видели су га Праг и Варшава.

Обавестили смо се, поводом гласова, које смо забележили још пре неки месец, и дознали да „Пан Твардовски” долази у обзир за репертоар београдског Нар. Позоришта за на прољеће. Једино би могло омети да га не видимо још ове сезоне наш, српски национални балет, који се планира већ две године, па му је већ изграђена музика за два чина и фиксирани главни кореографски елементи. У том би случају пољски балет морао да сачека почетак идуће сезоне.

Глас из архиве

Епилог „Пуковника Јелића”: поводом разних критика

Укупно узевши, критика је дала повољан суд о најновијој драми **Миливоја Предића**, која је први пут приказана пре два месеца.

Врло је занимљиво поредити појединачна мишљења о комаду у опште, о писцу, о појединим сценама и о самој идеји комада. Овим поређењем може се још једанпут утврдити стара истина: да критика представља искључиво мишљење појединачца који је писац и, врло често, бар код нас у Београду, осећа се да је пре критике постојало известно предубеђење, које не допушта непристрасан суд о некоме писцу, кога тако сви дуго познајемо, знамо његове мане од детинства (био је

мангуп, играо се крајџарица, мојој мајци је стално лунао прозоре, украо кокошку и т. д.), познајемо целу његову родбину и т. д.; па откуда тај човек може сада да дà нешто добро, или бар нешто боље него ми, који смо увек били бољи од њега. Крут у коме се крећу наши интелектуалци, Београђани, још је врло узак и готово сви — да употребимо израз самога пуковника Јелића — „увек везују дело за човека”.

После овога констатовања требало би претпоставити да наши нови интелектуалци, дошаљаци после рата, морају имати тачније погледе и непристраснији суд; али то, на жалост, није случај, јер из многих критика тих дошаљака да се одмах констатовати да не познајуовољно наш београдски живот и менталитет, бар менталитет предратнога Београда, који још увек даје најбољи материјал нашим књижевницима. Њихове критике су још ћачке, школске, они се тек уче да буду добри критичари умотворина из наше средине.

Да учинимо извесна поређења о „Јелићу”.

О **МАТЕРИЈАЛУ**, који је узет за обраду, веле поједини критичари:

„Тема је необично сретно нађена...“ (С. Винавер, „Време”).

„Из нашега живота после рата г. Предић је први извадио прави проблем“ (М. Богдановић, „С. К. Гласник“).

„Једна од тих особина је да он увек уме да изабере тему која је интересантна у позоришном смислу..“ (Ж. Миличевић, „Политика“).

„...чија је идеја врло занимљива и која се ишчаурила у погодан драмски облик...“ „Драма г. Предића је солидно дело и по идеји сасвим зрело...“ (Д. Крунић, „Правда“).

О **НАЧИНУ ОБРАДЕ**, међутим критичари веле ово:

„Радња тече живо и занимљиво у прва два чина...“ (С. М., „Нови Живот“).

„Драмско дело г. Предића је најуспеље у првоме чину, који је мајсторски израђен, са широком експозицијом и импресивном градацијом...“ (Д. Крунић).

„Комад је оставио утисак нечега искиданог, недорађеног...“ (Ж. Миличевић).

„Тешко је дати једну ствар ове врсте... а не пасти у несносно нарицање... Г. Предић је умео све то срећно да избегне...“ (В. В., „Покрет“).

„Пуковник Јелић је врло мало драмско дело. Монолог је сва у бунцању... Има велике позоришне слабости код г. Предића. Све је претерано уочљиво и врло јефтино...“ (В. Глигорић, „Новости“).

„Г. Миливоје Предић, како се мени чини (! Ур.), има сценске рутине, коју је, види се, научио од Нушића*), али са

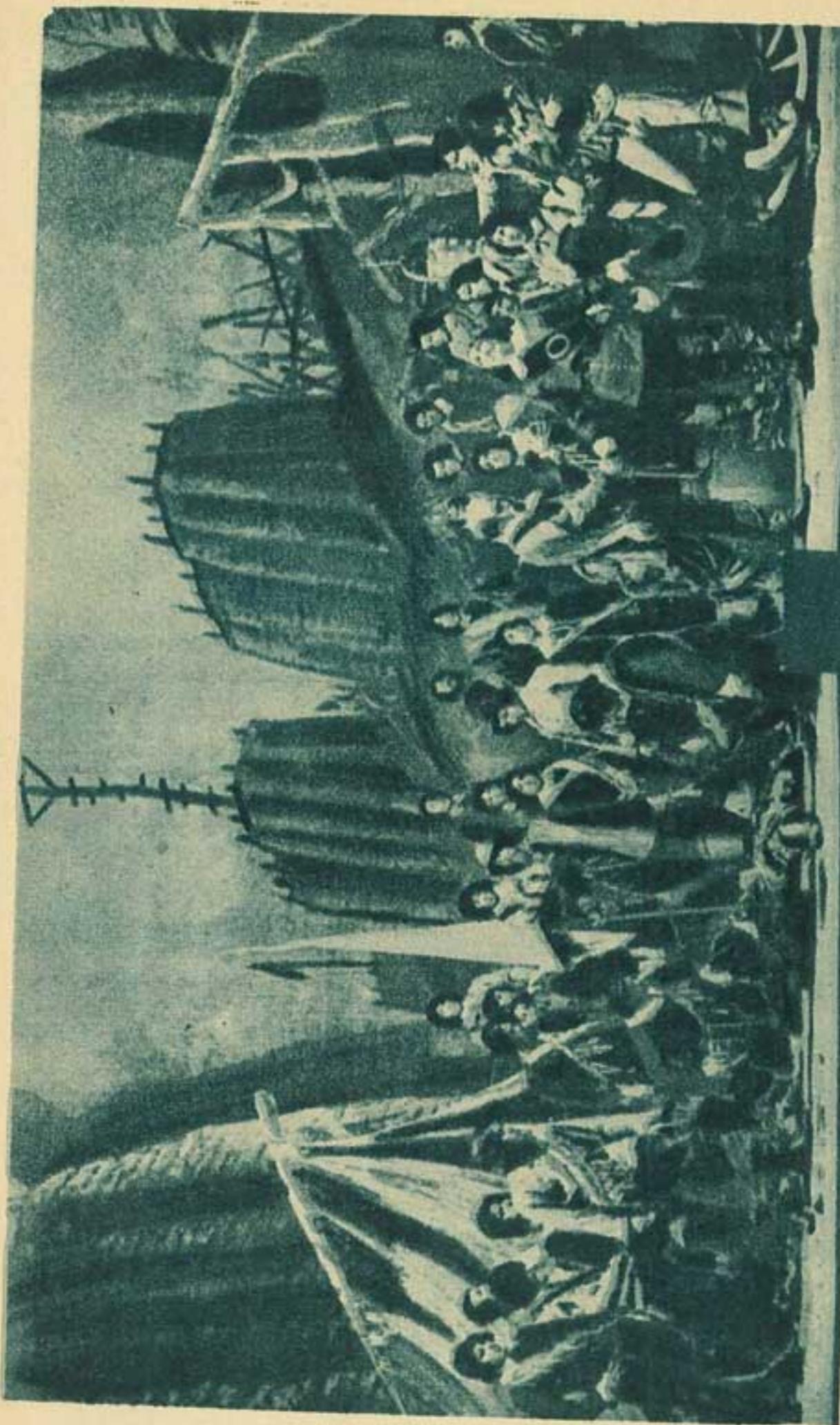
*.) Г. Предић је Нушићев зет.

Из серије уметничких фотографија акта европског атељеа Тонка, у Загребу: лепо наго женско тело у чистој службук узвишене уметности.

— Foto Tonka, Zagreb —

Iz serije umetničkih fotografija akta evropskog ateljea Tonka u Zagrebu: lepo nago žensko telo u čistoj službi uzvišene umetnosti.

"Драматични монтер" о А. В. Лихачевом, убиство Борисова, комедија 20 посве-

—

"Оливер Кромвел", И. Стиле, убиство Вијолке, комесара за прозиву и драма са овим дана у Берлину.

"Москва", И. Стиле, убиство Вијолке, комесара за прозиву и драма са овим дана у Берлину.

њоме је наследио и његове мане. Он није довољно психолог...

Главне линије радње кривудају и тубе се..." (Винко Витезица, „Трг. Гласник").

„Г. Предић је измакао корак у напред: по техници, по психолошком одјеку ратних догађаја, по деплацираности па тристизма и најзад по дискретности и умерености алузија на херојство..." (Ј. Палавестра, „Реч").

„Г. Предић познаје сцену. Он уме да замина публику... Јер у целини драма је добро начињена..." (М. Богдановић, „С. К. Гласник").

„Комад је писан са добром позоришном рутином, са изванредном драмском дикцијом, са једним лепим размахом, пун је тачних карактеристика, задовољава и конструкцијом..." (С. Винавер).

„Пуковник Јелић је зрело дело зрелог писца... Многи социјални проблеми решавају се драмском снагом и деловањем. Г. Предић је дао југословенској литератури једно дело од трајне вредности..." („Белградер Цајтунг”, Златко Горјан).

За Јелићеву жену вели г. Винавер у „Бремену” да је врло добро нађена, а г. Милан Богдановић у „Гласнику” да је то тип далеко од естетике и да заслужује назив: „жентурача”.

Што се игре и режије тиче, критичари овако кажу:

„Први комад ове сезоне за који се може казати да су сви глумци изврсно играли. Г. Гинић се кроз сва четири чина показао као изврстан редитељ.” (Белградер Цајтунг).

„Глумци су били изврсни само је режија била монотона”. (Време).

„Г. Гинић, редитељ комада, имао је одличне интерпрете”. (Реч).

„Комад је режирао г. Гинић у духу војничких позоришта”. (Новости).

„Замислите сада г. Предићев таленат удружен с талентом наших уметника па ћете имати праву представу о успеху. Као редитељ је био г. Гинић добар, а у узлози посилног савршен. Г. Раденковић (пуковник Јелић) извлачио је свој дуги монолог више својом физичком појавом него ли уметношћу”. (Покрет).

„Редитељ комада г. Гинић уложио је доста труда и имао великога успеха у детаљима”. (Политика).

„Комад је приказан у врло доброј игри свих глумаца. Режија је била у рукама г. Гинића, који има смисла и осећања за режију наших комада”. (Правда).

„Режија је била добра, осим што је можда појачала трагичност комада”. (Нови Живот).

Ето. Тако је прошао комад који је имао успеха, а можете замислiti како пролази оно што нема успеха.

Али и драмски писци, и редитељи и глумци могу из ових поређења извучи поуку да не треба стварати и писати за критичаре, већ ини и даље својим правцем, без обзира шта ће ко о томе рећи.

P.

Jubilej

25-godišnjica Rudolfa Bukšeka

14 januara 1926 g. proslavit će 25-godišnjicu svoga pozorišnog rada član osječkog kazališta, g. Rudolf Bukšek, jedan od најбољих operskih pevača, које је dao naš narod.

Интервјуји

Са самим собом: о приликама у сплитском позоришту

ЈА (уреднику „Комедије“): Реци ми, молим те, шта си то, месец и по дана, радио по Сплиту?... Што се мене тиче, ја сам уживao у мору и у сунцу, проводио се с глумцима и с глумицама, слушао њихове удесе, виџеве и анекдоте, и било ми је врло пријатно. Осећао сам се, попут Тартарена-Санче, ја т. ј. слај Новинар-Санча у мени, врло угодно; а кад год би мени, до сада, било добро, вазда је моме другоме Ја — ако је веровати искуству — Новинару-Кихоту ишло не баш понајбоље.

УРЕДНИК (мени): ...Проучавао сам тамошње позоришне прилике...

ЈА (новинар-Санча), строго: Како? Понови, ако смеш!

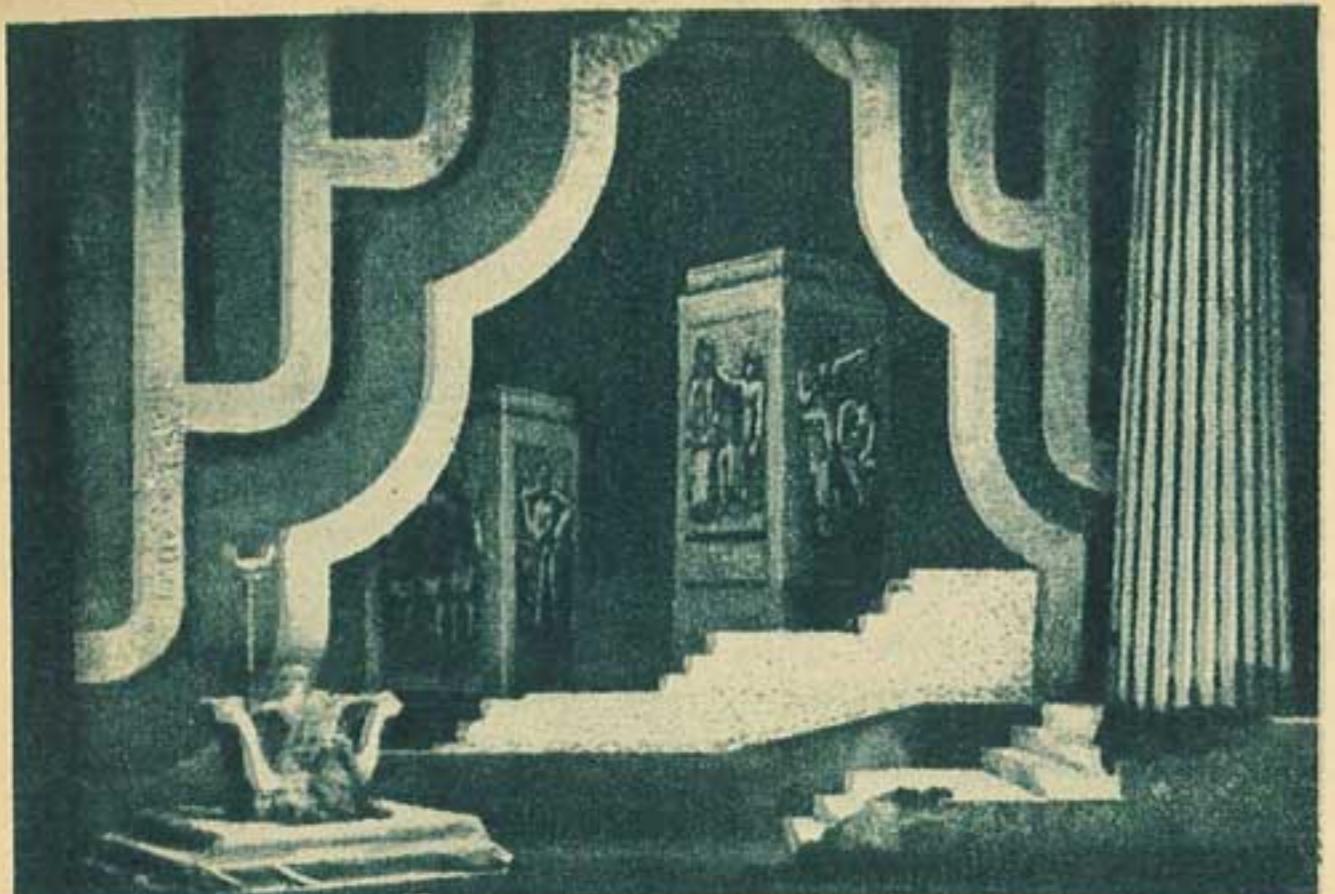
ЈА (новинар-Кихот, одлучно): Млатио сам глогиње.

ЈА — САНЧО: Па то си се ти, несретниче, опет хватао у коштац с ветрењачама! Никад се ти нећеш опаметити.

ЈА — КИХОТ: Нисам ја. Не рекох ли ти већ, да сам млатио глогиње?! С ветрењачама нека се хвата и даље позоришна управа, јашући на своме Пегазу.

ЈА — САНЧО: Не чух у Сплиту за такво живинче.

ЈА — КИХОТ: Није чудо, јер иши имао прилике. Тамо је свет некако будибогснама и као да зида неку вавилонску кулу. те се измешали језици. Једну исту ствар зову на пуно начина. Да управа заиста јаше на крилатом Пегазу, то знам ја; а тако је живинче уведено и у сточни пасош, који је регистрован у Уметничким Оделењу. Сама управа зове га Ренертоар, али тај сиромах Ренертоар-Пегаз, после сваке нове навале на ветрењаче (то му је као неки јуриш управе и глумца на публику) све више личи на мот пок. Росинанта. На броју су му сва ребра до једног, али се некако и сувише ла-

Музички позоришни догађај у Прагу. Декор В. Хофмана за II део Фибихова циклуса „Хиподамије”, који значи револуцију у музичи. Претежак за извођење и неразумљив за ширу публику, за 35 година свога постојања давао се само трећи пут.

Хофманов декор из Народног Дома за II део Фибихове „Хиподамије”. С Вагнером творац музичке драме, где је отишao још даље, Фибих је, иначе, један од три чешка музичка великана: Дворжака, популарног с лаког ритма, он сам је суворен у мелодичности вишег реда, како је разуме модерна музика, и Сметане, који је спојио оба елемента, па је подједнако популаран и код широке масе и код „ученој вите“.

Ученици балетског одсека београдске глумачке школе (управник М. Милошевић) на јавној продукцији у Мањежу: О. Бунушевац и Р. Марјановић у „Монету“.

Ученици балетског одсека београдске глумачке школе (управник М. Милошевић) на јавној продукцији у Мањежу: О. Бунушевац и Р. Марјановић у „Монету“.

— Фото: Вл. Бенчић, Београд —

ко броје. Можда су га, неки, због тога, и назвали Росинантом.

ЈА-САНЧО: Бездушници! То би значило да јадном живин-
ччу не дају доста зоби у томе граду?!

ЈА-КИХОТ: Зоби! Блесане! Нема онде чак ни сламе!! Оно
је поднебље фино: тамо расте само рузмарин и још... пешто
мало чкаља. А познато ти је, вальада, да се убојни коњи ни-
кад нису хранили рузмарином, јер они не праве мед...

ЈА-САНЧО: Јест. Али познато је чак и мени, Новинару-
Санчи, да се никад нису хранили ни чкаљем. Ако ми речете
да су се икад хранили чкаљем, е онда ћу вам и ја рећи да
сте у Сплиту заиста млатили глогиње!

ЈА-КИХОТ: Млатио глогиње јесам, пишући о оном те-
атру у уверењу да се писањем нешто даје изменити на боље,
али да је сама општина нудила пегазу 10.000 чкаљева ме-
сечно да из своје коже искочи и ускочи у магарчу, то је
тачно.

ЈА-САНЧО: Не разумем. Веруј ми да те не разумем.

ЈА-КИХОТ: Зар прећи са драме на оперету није то исто
што и скочити с коња на магарца? Биће ту трканца!

ЈА-САНЧО: А као зашто да не? Код нас у Андалузији
свет више воли магареће трке него коњске. Не морамо да се
напрежемо и после, није тако озбиљно. Не мора ништа да се
мисти, а смех сам од себе долази. Кад слатки дугоухи тркачи
уситне пржином, стрижући ушима и фијучући репом, то ти
је исто тако смешно и слатко као кад пред оперетским цез-
бендом пријти позорница и севају трикои дива и бутине ба-
лернија. И није ништа опасно, нема несрћних случајева. Не-
го бојим се, неће пристати управа.

ЈА-КИХОТ: Пристала је, на жалост, због — чкаља оп-
штинског, да би се одржао театар.

ЈА-САНЧО: И још се бојим, да Министарство није имало
у плану и у програму магареће трке...

ЈА-КИХОТ: Нека су и магареће, само нека су трке!

ЈА-САНЧО: Подозревам да си одлазио у позориште. Који
ти се комад највише сматрао.

ЈА-КИХОТ: „Ромео и Јулија”. Кућа је била празна, али
ја ти могу рећи чак и сцену која ми се допала: она знаш кад
Монтегијевци и Капулетовићи, тражећи свађу, зачикују је-
дан другог на улици. Знаш, оно: „А коме ви то показујете
шипак, господине? Да ли нама господине?” А онај одговара:
„Ја не показујем шипак вама, господине; али ја показујем
шипак, господине.” И тако, два-три пута, којом је приликом
обилно показан шипак свима и свакоме, и скукод: и на глум-
це, и на управу, и на празно гледалиште, и на власничке ло-
же, такође увек празне, и на уметност, и на све.

ЈА-САНЧО: Па то ти је исто што и млатити глогиње! Ја
мислим да је то чак и елегантније, и више ритерски. Један
мали гест, и задовољан је цео свет. Испречиши се тако ти, Но-
винар-Кихот на друм и гестикулираш. И људи пролазе, па
питају: „Коме ви то показујете шипак, господине? Да ли на-
ма?” А ти сасвим мирно: „Не, господине, не показујем га
вама; али ја свакако показујем шипак, господине.”

ЈА-КИХОТ: Као у Сплиту, господине.

ss

Нови Сад

Прва оригинална српска оперета

Давана је 16. ов. мес. у Нар. Позоришту у Новом Саду.
Њен је композитор, наш млади талентован, диригент Ново-
садске Опере г. Јосиф Рајхенић—Раха. Оперета „Вереница
Њ. Величанства” пожњела је огроман успех, те њена одлична
музика гарантује да ће прећи све наше позорнице — и ство-
рити нашој музичи и самом аутору лепо име и у страном
свету. У идућем броју осврнућемо се више на овај новитет.

Др. П. Т.

Мамурлук или завера

После успелог гостовања Мате Чулића-Дра-
гуне, који је певао лепо, али је критика ћута-
ла као риба

Разумемо и позоришну управу која неће да прави нарочиту реклому, јер има свој ансамбл, па није рада чак ни да се поведу извести разговори; схватамо и индолентност београдске публике која се финансијски исцрпља, пред крај децембра, између Св. Николе и Божића, нашла између два мамурлука, па неће чак ни на концерат Ествигу, а некмо ли једноме на-
шем земљаку, који има тако обично име као што је „Мате” и
нимало егзотично презиме „Чулић”; али, ванстану, не поји-
мамо београдску позоришну критику, која је нашла за могућ-
но да три пута прећути једно гостовање у београдској опери,
на које јој је, шта више, на основу личнога искуства. Сото-
едија скренула нарочиту претходну пажњу. Мате Чулић-Дра-
гун, наш домаћи баритон, који је петнаестак година примао
туђинске аплаузе, примио је, скромно и са захвалношћу, ово
што му је престонички више него полу празан театар уде-
лио: богато пљескање и изазивање на отвореној сцени, али
није имао сatisфакцију да у престоничким листовима про-
чита суд о својој уметности и о својим напорима, макар и не-

Брат Чарли Чеплина, Сиднеј Чеплин, у филму „Шарловљева кумица“. Сиднеј Чеплин, је такође велики комичар и игра овде, као увек, улогу мушкарца преобученог у жену. Фilm је Гомонов.

Brat Charli Chaplina, Sidney Chaplin, u filmu „Charlovićeva kumica“. Sidney Chaplin je takođe veliki komičar i igra ovde, kao uvek, ulogu muškarca preobučenog u ženu. Film je Gomonov.

Жан Анђело у новоме филму, који се зове „Авантуре Роберта Макера“, а приметило се да је Жан Анђело велики талент и да не уступа првим снагама плаћана. Главну улогу, улогу Роберта Макера,

играо је, по мишљењу стручне штампе, са много среће и још више разумевања. Овај ће уметник ускоро освојити и симпатије наше кино-публике, и оне широке као и оне са префињеним укусом.

гативан. Дресура? Случајно подударање интереса двеју клика случајном игром судбине? Мамурлук книтике после слава? Или све троје заједно са укупним утиском: завера против једног уметника који нема апсолутно никакве протекције осим исечака из иностраних листова, који су према њему били првичнији него домаћа штампа.

Јесте смело предузете пред истом публиком певати и, нарочито, глумити Риголета, готово непосредно после гостовања једног Бакланова у истој улози. Али зато су и притеоруми различити. Уосталом, ми ни Бакланова нисмо имали срећу чути кад је био на врхунцу своје славе и свога уменја. Ми смо Бакланова више видели него чули. Код Бакланова смо морали искати и нешто маште да дочарамо један плус, који је време изгризло.

Далеко од тога да повлачимо паралелу између једног већ помало погуреног титана из туђих земаља и између једног сјидног атлете из наших крајева, који се још држи усправно. Чулићу — нашем човеку одајемо пуно признање. Из једног пријатног и меког баритона, који је нарочито у вишим партијама толико јак да га не може да заглуши наш оркестар, и са школом, која је из тог гласовног материјала истерала један пристојан максимум и у погледу технике и још више у погледу на дикцију, једну завидну чистоту изговарања која се чује ретко, али врло ретко, добио се један сасвим пристојан певач вишега реда, којега бисмо тражили, и још како, да нам није г. Јурењева. За наше домаће, чисто интерне прилике, могли бисмо слободно говорити и у суперлативима, јер *déduction faite* остао би нам — г. Чулић, и бисмо веома, веома задовољни. Опростили бисмо му и нешто трунтање држање на сцени, и поред све његове хитрине и прилагодљивости, и извесну неједнакост у интерпретацији, која чини да му, по некад, један чин буде јачи на рачун другога, и то не само од заморености. По среди је, мислим,nomадски живот, кроз децензију и по, по италијанским сценама, од једне до друге, без једне чврсте руке бар за неко време, која ће водити, држати „у корди“, тако да је трогодишње музичко школовање већ зрелог младића, који је дотле био тежак, у колико је с једне стране добијало искуством и успесима, истовремено нешто изгубило од строге самодисциплине.

Него све је то ништа, и Београд је остао дужник пред Матом Чулићем: и за „Трубадура“ и за „Травијату“, и за „Риголета“, и још више за његову добру вољу. Маљо му се одујио, малецно, бурним овацијама, у Официрском Дому, где је суделовао у уметничком делу програма на забави Польско-Југословенског Клуба. Као наш поверилац отпотоваће и у Аме-

рику, када мисли на годину-две. И неће имати чак ни ту сatisфакцију да понесе и два-три исечка као легитимацију и као успомену на своју земљу.

H. J.

ФИЛМСКЕ НОВОСТИ

„Казанова“

Коме још није познато име овога светоког љубавног пустолова, који је у својим мемоарима оставио толико грађе, да се њиме послужило и једно француско филмско предузеће. Михаел Строгов је одлучио да филмује ово дело чуvenог љубавника, па је у ту сврху ангажовао Ивана Можухина за главну улогу, улогу Казанове.

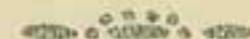
„Авантуре Казанове“ преведене су на све језике и врло се радо читају, те ће вероватно, и овај филм имати великог успеха, у толико пре што име Ивана Можухина гарантује за успех овога филма.

„Ким“

Чувени роман Рудиарда Киплинга биће ових дана филмован. Једно енглеско филмско предузеће већ одавно врши припреме за снимање овог филма.

Тамед

Идући филм прослављене Глорије Овансон носиће горњи наслов.

Pozornica i ljepota.

Da šminka i puder ne koriste na licu i vratu, to znade svaka dama a naročito šminke za pozornicu, koje se skidaju vazelinom, masti ili kakovim maslacem, no tim sredstvima nisu iščišene sve kožne pore, u koje se uvukla najprije šminka, pa onda mast; to se neda očistiti temeljito ni alkoholom, ni sapunom, a najmanje samom vodom. Slavna operna pjevačica Adelina Patti vidjela je to i dala je, da joj se po njenom vlastitom receptu sačini neka mlječna emulzija, koju je ona stalno rabila i njome čistila lice i vrat, pa jedino toj emulziji imade ona zahvaliti, da je još u svojoj 54. godini bila slavljena kao poznata ljepotica, a do svoje smrti u 76. godini zadružala je svežinu i sjaj teinta. Ta se emulzija i danas proizvodi pod imenom „Visagine Adelina Patti“ u Parizu, a kod nas se dobije u svima drogerijama, apotekama i parfimerijama uz cijenu od Dinara 30 — po boci. — Glavo skladište za Jugoslaviju: Zagreb, Gajeva ulica.

БГ. 4-8

Кармен бакурештанске опере, Грузинска, Carmen bukureštanske opere, Gruzinska, приликом свог гостовања у београдском prilikom svog gostovanja u beogradskom Народном Pozoriшту, пре неки дан. Narodnom Pozorištu, pre neki dan.

— Фото: Вл. Бенчић, Београд —

Одговорни уредник Никола Б. Јовановић. Владник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица, 11. — „Макарије“ А. Д. Земун.